Vankeuslain uudistamistyöryhmän 17. kokous

Ajankohta: ti 21.2.2023 klo 9-12

Paikka: Teams

Osallistujat: Juho Martikainen, Miia Tolvi, Heli Tamminen, Annika Finnberg, Johanna Hietapakka, Marjatta Kaurala, Riitta Kari, Paulina Tallroth, Hanna Hemminki-Salin, Petri Laitinen, Minna Saukko, Tomi Tuovinen, Anne Kohvakka

Puhelun kuuntelua ja tallentamista koskeva päätös

Työryhmässä on aiemmin katsottu, että puheluita ja kirjeitä koskevan sääntelyn tulisi olla yhtenäistä. Kirjeen lukemista koskeva päätös voidaan tehdä enintään kahdeksi viikoksi. Keskusteltiin työryhmän näkemyksen mukaisesta ehdotuksesta, että myös puhelun kuuntelua ja tallentamista koskeva päätös voitaisiin tehdä enintään kahdeksi viikoksi.

Keskustelua käytiin kuuntelun tarkoituksesta, koska Rikosseuraamuslaitoksen suorittamasta kuuntelusta tulee aina ilmoittaa ennakolta. Kuuntelulla todettiin pyrittävän rikosten estämiseen, erityisesti huumausainerikosten sekä toisiin vankeihin tai henkilökuntaan kohdistuvan väkivaltarikollisuuden estämiseen. Keskustelussa tuotiin esille, että määräaikainen kuuntelumahdollisuus helpottaisi rikosten estämistä.

Keskusteltiin siitä, miten määräaikainen kuuntelupäätöstä tulee rajata vai voiko se koskea kaikkia puheluja määräajan kuluessa. Keskustelussa esitettiin argumentteja siitä, onko käytännössä mahdollista rajata päätös koskemaan tiettyjä numeroita. Toisaalta yksityiselämän suoja puoltaa rajauksia tässä suhteessa. Sovittiin, että jatkovalmistelussa tehdään punninta näiden seikkojen kesken siten, että säännöksissä toimivaltuuksien käyttömahdollisuudet ovat oikeassa suhteessa yksityiselämän suojaan.

Todettiin, että uusi enintään kahden viikon pituinen määräaikainen päätös on mahdollista tehdä kirjeiden lukemisen osalta tarvittaessa välittömästi määräajan umpeuduttua. Vastaava koskisi puheluiden kuuntelua.

Kirjeen lukemista koskevan päätöksen tiedoksiantoa voidaan lykätä kaksi viikkoa. Työryhmässä päädyttiin siihen, ettei vastaavaa menettelyä ehdoteta puheluiden kuuntelun osalta.

Todettiin ettei kirjeiden lukemista koskevassa päätöksenteossa käytännössä kuulla vankia ja että tällöin asiaa tulee arvioida hallintolain asianosaisen kuulemista koskevan pykälän (34 §) mukaisesti. Tällöin kuulematta voitaisiin mahdollisesti jättää sen perusteella, että kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen.

Toimivallan edellytykset eli toimivaltakynnykset

Työryhmä on pitänyt vankeuslaissa olevia viittä erilaista toimivaltakynnystä (tarpeellisuus, syytä epäillä, perusteltua syytä epäillä, todennäköistä syytä epäillä, välttämättömyys) lainsoveltajan kannalta haastavana ja on katsottu, että lainsäädäntöä tulisikin selkeyttää. Kolmiportaista mallia on pidetty kannatettavana.

Todettiin että työryhmässä käsitellään tässä vaiheessa valvontavaltuuksia ja turvaamistoimia koskevat toimivallan käytön edellytykset. Mm. sijoittelu- ja siirtoasiat, poistumislupaharkintaa sekä ilmoituksia koskevat säännökset sisältävät myös ”kynnyksiä”. Varmuusosastosijoittelu on otettu tähän yhteyteen mukaan turvaamisasiana. Muutoin toimivallan edellytykset käsitellään ko asiakokonaisuuksien yhteydessä myöhemmässä vaiheessa. Käsitteistö on arvioitava kauttaaltaan, jotta niitä on käytetty pykälissä johdonmukaisesti.

Ehdotus kolmiportaisesta mallista perustuu jakoon 1) tarpeellisuus, 2) perusteltu syy ja 3) välttämättömyys.
Tarpeellisuuden vaatimuksesta toimenpide voidaan tehdä yleisesti vankilaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Tällöin kyseessä ei tarvitse olla yksittäiseen vankiin liittyviä syitä. Toimenpiteellä täytyy kuitenkin turvata vankilan järjestystä tms. Kyse on tosiasiallisesta hallintotoiminnasta.
Perustellun syyn kyseessä ollessa kyse on pääsääntöisesti hallintopäätösasioista, mutta kyse ei ole syvälle henkilökohtaiseen koskemattomuuteen tai yksityisyydensuojaan puuttuvasta toimenpiteestä. Myös joitain tosialliseksi hallintotoiminnaksi katsottavia toimenpiteitä olisi mahdollista tehdä perustellusta syystä. Päätöksen tekeminen edellyttää konkreettisia perusteita yksittäisessä tilanteessa.
Syvälle menevä puuttuminen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen sekä yksityisyydensuojan/viestin salaisuuteen puuttuminen olisi mahdollista toteuttaa ainoastaan silloin kun se on *välttämätöntä*. Tällöin yksittäistapauksessa tarvitaan konkreettiset syyt ja sen täytyy olla todennäköistä, ettei uhkaa voida torjua muuten kuin ko. toimenpiteellä.

Työryhmä piti ehdotusta lähtökohtaisesti kannatettavana sen selkiyttäessä ja yhdenmukaistaessa käytäntöjä. Sovittiin, että käsitteiden soveltamistilanteita avataan huolellisesti perusteluissa.

Esille nousi yksittäisinä asioina ensinnäkin turvatarkastus, jonka osalta todettiin, että voimassa olevan pykälän mukaan tapaajille *voidaan* tehdä turvatarkastus, mutta käytännössä turvatarkastus *tehdään* suljetuissa vankiloissa kaikille vankien tapaajille ilman harkintaa. Toiseksi pohdittiin sitä, olisiko perusteltu syy oikeampi kynnys kuin välttämättömyys erillään pidolle järjestysrikkomusta selvitettäessä. Kaikkien erillään pitämisten toimivallan edellytykseksi on ehdotuksessa esitetty välttämättömyys. Erillään pitämisessä järjestysrikkomusta selvitettäessä on kyse kuitenkin luonteeltaan hieman erityyppisestä toimenpiteestä ja asiaa jäi lähemmin selvitettäväksi.

Toimivaltuuksien käytön perusteena käytetään toimivaltakynnysten lisäksi vaihtelevasti käsitteitä vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi, vankien ja muiden henkilöiden turvallisuuden suojelemiseksi, karkaamisen estämiseksi tai rikoksen estämiseksi sekä tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi.

Keskustelussa todettiin, että rikosten estäminen, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, henkilön turvallisuuden suojeleminen ja karkaamisen estäminen ovat riittävät lisämääreet kattamaan käytännön tilanteet, joissa erilaisia toimivaltuuksia käytetään. Keskustelussa katsottiin, että vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjunnassa on kyse vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä, joten vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjuntaa ei tarvitse nimenomaisesti mainita ja pykäliä voidaan selkeyttää tältä osin. Toisaalta tuotiin esille se, että vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on käsitteenä laaja ja sen sisältöä tulee avata pykälien perusteluissa. Lisäksi todettiin, että joihinkin pykäliin voidaan tarvita lisämääreitä esimerkiksi, että toimenpide voidaan tehdä luvattomien esineiden etsimiseksi. Myös lisäperusteet tulee tarkastella pykäläkohtaisesti.

Suljetut ja avovankilat, vankilan alue, osastot, tilojen hyväksyminen ja avovankiloiden sähköinen valvonta – HE-osuudet

Käytiin läpi HE-tekstiosuudet suljetuista ja avovankiloista, vankilan alueesta, osastoista, tilojen hyväksymisestä ja avovankiloiden sähköisestä valvonnasta. Työryhmä hyväksyi tekstiluonnoksen esittäen joitain täsmennystarpeita perusteluihin. Keskustelua käytiin erityisesti 4 luvun 1 §:ään esitettävästä lisäyksestä siitä, että suljetussa vankilassa voi olla muusta vankilasta erillinen avovankilaosasto, johon sovelletaan avovankilaa koskevia säännöksiä. Todettiin että avovankilaosasto on osa suljettua vankilaa jota johtaa sama yksikönpäällikkö.

Keskustelua käytiin myös samaan pykälään esitettävästä lisäyksestä, että Rikosseuraamuslaitos hyväksyy vankilan tilat ennen niiden käyttöönottoa taikka tiloja tai niiden käyttötarkoitusta olennaisella tavalla muutettaessa. Pohdittiin tarvetta hyväksynnälle koska järjestyssääntöä joka tapauksessa muutetaan, mikäli käyttötarkoitus muuttuu. Keskustelussa päädyttiin kuitenkin siihen, että järjestyssäännön tehtävä ja tilojen soveltuvuuden arvioiminen ovat eri asioita. Soveltuvuusarviointi tulee toisaalta tehdä ainoastaan siinä tilanteessa, milloin tilan käyttötarkoitusta muutetaan olennaisella tavalla. Keskusteltiin myös siitä, tullaanko määrittämään tietyt avovankilat, joihin alaikäisiä vankeja voidaan sijoittaa. Asia tulee arvioida lähemmin oikeusministeriön asetusta valmisteltaessa (5 luvun 10 §).

Seuraava kokous

Tiistaina 20.3.2023 klo 9-12 teamsissa

- Ulkopuolinen laitossijoitus
- Tapaamistilat
- Terveystarkastus (24 h)